ACŢIUNEA DIPLOMATICA A ROMANIEI

IN

CURSUL EVENIMENTELOR BALCANICE

DISCURSUL

D-LUI

TITU MAIORESCU

PREŞEDINTE AL CONSILIULUI

Rostit în şedinţa Senatului dela 4 Decembrie 1913

BUCUREŞTI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „SPERANŢA"
Strada Pătraşcu-Vodă, No. 3
1913

Preţul 20 Bani

ACŢIUNEA DIPLOMATICA A ROMANIEI

IN

CURSUL EVENIMENTELOR BALCANICE

DISCURSUL

D-LUI

TITU MAIORESCU

PREŞEDINTE AL CONSILIULUI

Rostit în şedinţa Senatului dela 4 Decembrie 1913

BUCUREŞTI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „SPERANŢA"
Strada Pătraşcu-Vodă, No. 3
1913

Domnilor Senatori,

Este o adevărată mulţumire pentru întreg Parlamentul nostru, când asistă la o discuţiune de idei ca aceea pe care a început'o, pentru desbaterile asupra Adresei, onor. d. Brătianu.

Eleganţă de formă, cuviinţă în expresii, foarte importantă şi aceea,— fără a face aluzie la State vecine mai vechi în civilizaţie, unde pare a lipsi—comparări vioaie, chiar complimente la adresa adversarului: filosof, filolog, Napoleon I, (ilaritate), opoziţiunea se arată îmbrăcată în formele cele mai ademenitoare. Foarte bine că în Ro-

mânia, devenită matură cum este, se păzesc aceste bune raporturi între partide.

Să încep cu observările din urmă ale onor. d-lui Brătianu. Nu este exact că guvernul ar fi avut de la început impresiunea că Turcia va fi victorioasă, și nu este exact că n'am fi avut știință de înțelegerile stabilite în Iunie al anului trecut între Bulgaria și Serbia. In România, ca stat constituțional, alternarea guvernelor se întâmplă așa, în cât nu cred că poate să se plângă vre un partid că nu are în curând prilegiul de a controla în toate amănuntele acțiunea unui minister precedent. Când veți veni la guvern, și poate veți fi D-voastră, domnule Brătianu, la Externe, veți afla cum eram în cunoștință despre ce se pregătise în Iunie 1912 și între numeroasele acte cari nu era prudent să se publice în Cartea Verde, dar cari sunt la ministerul de externe, veți găsi un indiciu despre prevederea că Turcia va fi bătută.

Ei, atunci ce era cu pretinsa

noastră temere de resboi? Nu era atât temerea de un resboi european; mai era altceva la mijloc. Noi ştiam ceea ce se alcătuise în Iunie 1912, între Bulgaria şi Serbia, şi aceasta era pentru noi o primejdie.

Inţelegerea făcută—astăzi se poate vorbi, căci s'au revelat actele,—obliga pe Sârbi să vie în ajutorul Bulgarilor contra noastră şi obliga pe Bulgari să vie în ajutorul Sârbilor contra Austriei, iar toată această alcătuire era pusă sub ocrotirea Rusiei. Noi nu aveam aface numai cu Bulgaria; aveam aface cu un bloc balcanic. Acei cari strigau la noi: cu Sârbii şi cu Grecii contra Bulgarilor! nu-şi dedeau seama că aceasta nu se putea nici la Octomvrie, nici la Februarie, nici la Aprilie. Trebuia aşteptat momentul când să se poată. Iată o explicare a atitudinei noastre de aşteptare.

Care era trenul României? Trenul sosit la momentul, în care blocul balcanic se desfăcea efectiv şi nu era expusă România ca, atacând pe Bulgari, să atace şi pe

Sârbi şi pe ceilalţi şi să-şi compromită toată situaţiunea.

Acesta era trenul României (aplause).

Dar ne zice d. Brătianu, că prea mult la început n'am ţinut seamă de voinţa naţională, de opinia publică a ţării, care şi-a avut expresia în partidul liberal.

Insă d-lor, nu ştiu cum să mă exprim, cu eleganţa d-lui Brătianu: Nu e cam juvenil? Nu e vremea să înlăturăm această frazeologie, peste care ar fi bine să trecem, anume că numai partidul naţional liberal este reprezentantul naţiunei şi aspirărilor ei? (aplause).

Dar ce, şi-a închipuit cine-va că noi, cei 7, 8, 9 oameni, cîţi suntem pe banca ministerială, ne-am putea despărţi de curentul întreg al mişcării naţionale? (aplause).

A fost o mişcare naţională puternică de care am ţinut seamă, care ne-a dat şi nouă tăria de a ne lupta, pe care am fost în stare să ne rezemăm.

Dar cum vă închipuiţi că putea să fie un ministru aşa de abătut

de la orice judecată, ca să creadă că singur poate începe o luptă cu statul vecin?

Insă d. Brătianu ne impută, că am fost surprinşi de evenimente, că nu eram pregătiţi, că a fost numai o simplă întâmplare, o greşală a adversarului, care ne-a dat succesul.

Vorba franceză, *qui trompe-t-on ici*? Pe cine voim să inducem în eroare?

Dar bine, d-lor, sub guvernul d-lui Carp, cu d-nu Filipescu la răsboi, s'a votat pentru armată, fiindcă rămăsese sub guvernul precedent foarte neglijată în trebuinţele ei (aplause prelungite) — se vede că este mai uşor să faci declamaţiuni în favoarea armatei, decât să o îngrijeşti — sub ministerul Carp s'au votat 59 milioane pentru armată.

Mare ţifră.

Sub ministerul intermediar şi fără valoare al meu, de la Martie până la 14 Octomvrie 1912, când am făcut colaborarea, am cam stat pe loc.

Era precară situaţia şi aveam şi

un coleg care, în întreaga sa convingere de pace, nu voia să se cheltuiască mai mult pentru armată.

Dar, cum a venit colaborarea, acea colaborare, în privința căreia o parte din conservatori ridică acuzarea că ar fi vrut cu orice preț pacea, iar liberalii o acuză, că nu știa ce vrea, s'a cerut și s'a votat într'o singură iarnă, enorma sumă de peste 270 de milioane pentru armată (aplause).

Dar ce însemnează când faci o sforțare, aș zice supra-omenească, pentru o țară ca a noastră, ca într'o singură iarnă să iei acestei țări 270 milioane pentru armată? Par'că însemnează pregătirea imediată, cât mai grăbită, a armatei. Pentru ce? Ca să așteptăm? Că să vorbim numai de oare care pretenții și apoi să nu le realizăm? Pretenții, pe cari d. Brătianu să le citeze pe urmă în parlament, atribuind autoritate cuvintelor d-lui Kalinkoff: *la petite note.*

Apoi, onor. d-le Brătianu, ai avut bunavoința să zici că eram un om care m'am ocupat mai ales de li-

teratură; fireşte, viaţa d-tale politică este mult mai însemnată de cât a mea (aplauze prelungite). Crede cineva din această ţară, că eu aş fi zis vre-o dată unui ministru străin că România va prezenta *la petite note*, această expresiune de hoteluri? (aplauze prelungite). Şi d-l Brătianu o pune în sarcina mea!

Mă grăbesc să adaog că am fost cu acest onorabil reprezentant de atunci al guvernului bulgar, cu d. Kalinkoff, în cele mai bune relaţii personale şi păstrez un fel de recunoştinţă pentru modul moderat, în care d-sa a susţinut totdeauna interesele patriei d-sale şi evident n'am să'i cer eu d-sale socoteală de expresiunile stilistice ce le întrebuinţează. Dar, în fine, este vorba despre ce-am zis eu, nu despre ce-a spus altul că a înţeles că aş fi zis; căci aşa am merge prea departe. Va să zică, eu am declarat: cuvântul României va tretrebui să fie şi el ascultat, dacă faceţi vre-o schimbare teritorială!

Aşa am vorbit, şi nu cu *petite note.*

De ce însă, d-lor, cu atâta prudenţă? De ce la început aşa domol? De ce aşteptând, cu atâtea greutăţi interne, momentul oportun? Mai întâiu, pentru a pregăti armata mai bine, fiindcă ştiam că era posibilitatea să se lupte nu numai cu unii, ci şi cu alţii, şi prin urmare să poată face faţă la toţi; al doilea, pentrucă erau greutăţi şi în guvern, aşa este d-lor, şi trebuia să ne strecurăm printre greutăţile colaborărei; lucru foarte anevcios, nu pentru noi personal, căci n'am avut nici un moment de greutate cu vreun ministru, în deosebi cu d. Take Ionescu, ba îmi vine să zic că mai multă greutate am avut dela alţii cari ar fi trebuit să'mi fie prieteni (aplause) şi încă şi mai mare greutate am avut din cauza unei convingeri a d-lui Carp, care era contrară convingerii mele în acel moment, şi această greutate era cu atât mai mare pentru mine, cu cât i se adăoga şi atitudinea unui fost coleg al nostru care acum

ne atacă. Foarte mari greutăţi! Ei, d-lor, dar ce putere trebuie să aibă partidul conservator, dacă, prin toate aceste greutăţi, a fost în stare să ajungă la pacea dela Bucureşti? (aplause prelungite).

Aşa în cât, cu toate regretabilele ambiţii personale si lupte intestine, în aceste momente istorice ale statului român, acţiunea partidului conservator a fost hotărâtoare pentru salvarea ţărei (aplauze), acum, ca şi la 1871.

Dar, pe lângă pregătirea armatei, trebuia aşteptată şi o expresie mai lămurită, o manifestare clară a simţimântului Ţărei, a adevăratei opinii publice.

Increderea aceea, pe care alţii o au, că ceea ce este convingerea lor particulară, este şi glasul ţărei, aceasta nu o am. (Aplause).

Aroganţa de a'mi închipui că părerile mele trebue să fie ale ţărei, aceasta îmi lipseşte. (aplause).

Foarte smerit, vreau să ascult, să mă informez, să încerc şi eu a răspunde la greaua întrebare: ce vrea naţiunea?

La 1870, la Paris, era opinia publică franceză cea adevărată sau numai o adunătură de pe uliţă, care striga *à Berlin, à Berlin!* şi care a dus Franţa la Sedan?

Dar la noi?

Intrunirile de la Dacia! Aceasta este opinia publică? Violentele articole din ziare?

Credeţi că în frazeologie stă patriotismul? şi credeţi că dacă înjurăm pe bulgari, dacă strigăm că ne mai trebue şi altele, ca să luăm Ruşciucul, Varna şi celelalte, că acesta este adevăratul patriotism? Pentru mine este cea mai ieftină speţă de fals patriotism. (aplause prelungite).

Ce voia naţiunea în adevăr, ce era interesul ei real, nu era aşa uşor de constatat, fiindcă a fost oarecare şovăire mai ' nainte şi în partidul liberal.

Onorabilul d-l Brătianu, are fericirea de a fi tânăr, şi eu am mulţumirea de a fi bătrân (aplause).

D-l Brătianu ne-a citit eri, — aveam cu mine aci circulara pe care a citit-o, mă aşteptam la această

citire, era una din micile mele prevederi (aplause)—nota circulară a d-sale de la Ianuarie 1903.

O notă trimeasă la legaţiuni prin care se spune, că primim pacea cu toţii, dar că „en particulier les affaires de Macédoine font l'objet de nos préoccupations incessantes, car elles intéressent l'avenir d'une nombreuse population de race roumaine et l'équilibre politique dans la Péninsule. Je n'ai pas besoin d'insister ni de développer les raisons pour lesquelles rien de ce qui touche à cet équilibre ne saurait laisser la Roumanie indifférente".

Aşa zice d. Ioan Brătianu fiul.

Insă Ioan Brătianu tatăl expune, nu într'o notă circulară uitată, ci într'un act solemn citit aci, în Parlament, programul partidului liberal în cestiunea balcanică din anul 1885.

Ce se întâmplase ? Tratatul dela Berlin hotărâse limitele Bulgariei şi separase Bulgaria de Rumelia orientală, pe care o lăsase sub suzeranitatea Turciei, iar nouă ne dase Dobrogea cu acea rea limi-

tare, lăsând Silistria la Bulgari.

Dar la 8 Septemvrie 1885, Prinţul Bulgariei Alex. Batenberg trece peste tratat, intră în Rumelia orientală şi o anexează. Prima, foarte importanta călcare a echilibrului balcanic.

Atunci ministrul nostru de la Belgrad, Emil Ghika, telegrafiază la 9 Septemvrie 1885, a doua zi, d-lui Câmpineanu, ministrul afacerilor străine:

„Roi de Serbie est arrivé. Avant d'aller Le recevoir à la gare, le Président du Conseil est venu m'entretenir de la gravité des événements et me demander les intentions du gouvernement roumain.

„Il a appuyé pour une action commune...

„J'ai prié Président du Conseil de me dicter lui-même le texte de ses demandes, voici ce texte: „Considérant, que par graves événements de Roumélie traité de Berlin est sur le point de disparaître et qu'il est à prévoir un nouvel état de choses sur la Péninsule des Balkans, gouvernement serbe dési-

tratatului de la Berlin şi atingerea

rerait connaître attitude du gouvernement roumain, afin de se rendre compte dela possibilité d'une entente commune pour des intérêts communs et particuliers aux deux pays". Je crois, adaugă Emil Ghika, qu'une demande identique a été faite auprès du gouvernement grec".

Propunea Serbia ca să se înțeleagă cu noi, o alianță cu noi — nu o alianță ca cea de acum între Serbia și Bulgaria, care era contra noastră,— propunea o înțelegere cu noi contra Bulgariei, și era știut că Serbia era susținută de Austria, și era asemenea știut, că Principele de Batenberg fusese părăsit de Rusia — Și ce face guvernul liberal?

Iată depeșa d-lui Câmpineanu din 17 Septemvrie la toate legațiunile: „Veuillez démentir de la façon la plus formelle toute alliance ou entente avec la Grèce ou la Serbie. Les bruits répandus par l'Agence Havas ont évidemment une intention malveillante".

Și acum Sârbii atacă singuri pe

Bulgari şi ajung la bătălia dela Slivniţa, unde sunt bătuţi la 7 Noemvrie 1885, iar Austria intervine în favoarea lor.

Ei bine, guvernul naţional liberal—şi aici nu este o notă obscură, este chiar Mesagiul Tronului dela 15 Noemvrie 1885, document care îl puteţi găsi în vol. II pag. 536 din importanta lucrare, publicată sub îngrijirea d-lui D. Sturza — meritele d-sale sunt cunoscute pentru asemenea publicaţii — „*Regele Carol I al României, Cuvântări şi scrisori*“ —

Guvernul naţional-liberal zice prin acel Mesaj: „Având o poziţiune tare şi bine lămurită, am urmărit cu linişte, însă cu mare băgare de seamă, evenimentele ce se desfăşură dincolo de Dunăre. Neamestecul nostru într'un conflict, în care mai înainte de toate trebuiau să se pronunţe Puterile semnatare tractatului din Berlin, erà dela sine indicat. Cu toate acestea nu am putut să nu simţim o vie părere de rău, când îngrijiri s'au ivit că pacea generală ar putea fi turbu-

rată, acea pace atât de trebuincioasă".

Semnat este acest mesaj de preşedintele Consiliului şi ministru adinterim la afacerile străine I. C. Brătianu, ministru cultelor D. A. Sturza, al Domeniilor Stolojan, al Finanţelor Nacu, etc.

D-lor senatori, noi nu suntem în secretele zeilor, noi când vedem un act solemn iscălit Ion Brătianu şi o circulară iscălită Ion Ion Brătianu, nu prea ştim pe care s'o alegem ca mai hotărâtoare.

Ei bine d-lor, trebuie să fi fost atunci puternice motive—şi cine a cunoscut pe bătrânul Brătianu, şi vede iscălit lângă numele lui pe Sturdza, Nacu, Stolojan, va fi convins că au fost puternice motive de concepţiune naţional-liberală, care i-au adus să hotărască aşa.

Departe de mine cea mai mică observare critică în contra acelei atitudini! Dar atâta îmi veţi permite să vă întreb: ce fel de convingeri a pregătit partidul liberal, în opinia publică a României, cât pentru chestia balcanică, prin acel act

solemn dela 1885? Dacă atunci când Serbia ne cerea ajutor contra Bulgariei, nu l'am dat, ce să facă România, când vede Serbia cu Bulgaria, chiar şi cu Grecia unite? Să le atacăm pe toate? (Aplause).

După această amintire istorică daţi-mi voie să vin la critica foarte interesantă pe care a făcut-o onor. d-l Brătianu în contra Cărţii Verzi. Aici, d-lor, ne-a citit un act, alt act, a găsit într'unul şovăire, în altul lipsă de prevedere, în al treilea lipsă de precisiune, şi a scos când una când alta, din amestecul numeroaselor documente publicate.

Domnule Brătianu, d-v. aţi binevoit a aduce aminte că v'aţi făcut educaţia ca inginer la căile ferate şi aţi bine-voit a aminti că eu m'am ocupat de filosofie, de literatură, dar aţi uitat că m'am ocupat — eram să zic din păcate — şi de advocatură... necesităţile vieţii. Ştiţi cu toţii, cum este cu advocatura, dar ştiu în deosebi şi eu cum fac unii advocaţi; dacă au un singur act de discutat înaintea tribunaluiui, îl interpretează, îl sucesc,

îl învârtesc, vor cu or-ce preţ să scoată din el numai ce le convine. Darmite când sunt două, trei acte; darmite când ar fi, cum e în Cartea Verde, o sumă de aproape 300 de acte !

Câte învârtituri, câte interpretări nu sunt posibile ! Insă îndărătul orcăror interpretări trebue să stea o realitate, şi aceasta hotărăşte.

Or ce aţi tălmăci şi răstălmăci d-voastră din acte împotriva acţiunei noastre, realitatea este că acţiunea aceasta a adus ca rezultat Pacea dela Bucureşti (aplause puternice, mult repetate.) Fireşte, după proverbul francez, multe căi duc la Roma, poate ar fi fost şi alte mijloace de ~~mers~~ succes. Dar ce-ar fi fost dacă n'ar fi fost ce a fost (ilaritate)? ce ar fi fost, dacă ar fi fost ce n'a fost? (ilaritate). Aceasta duce la nesfârşitul posibilităţilor omeneşti.

Realitatea se mărgineşte în ceea ce este şi nu în ce ar fi putut fi, realitatea este Pacea dela Bucureşti (aplause), realitatea este că am ajuns la acest rezultat, fără a

a fi primejduit ţara, şi înălţând prestigiul României, astfel cum este înălţat (aplause).

Cartea Verde? Cartea Verde e isvorâtă din simţimântul de răspundere ce-l aveam înaintea ţării pentru acţiunea noastră, răspundere pe care de mai multe ori o luasem întreagă înaintea Parlamentului.

Am publicat dar toate, dar absolut toate acele acte, care să vă pue în stare să înţelegeţi întreaga acţiune şi să ne judecaţi, fără însă a compromite întru câtva interesele superioare ale ţării. Şi de geaba zice d. Brătianu, că publicarea este trunchiată şi este făcută numai în folosul guvernului; aţi putut constata din discursul d-sale că actele sunt destul de complet publicate pentru a-i fi dat d-sale putinţa de a ne aduce, pe temeiul lor, feluritele învinuiri care ni le-a adus.

Numai, onorate domnule Brătianu, să ne înţelegem asupra unui punct.

Aţi fost, poate veţi mai fi ministru de externe. Nu pot lăsa să

treacă vorba d-voastră ca o normă, că trebue să fie publicate toate actele.

D-l I. I. C. Brătianu: Toate actele necesare pentru a lămuri chestiunea, fără a compromite vreun interes.

D-l Preşedinte al Consiliului: Toate actele cari nu compromit interesele ţării?

Dar cine are să le aleagă? (Ilaritate).

Eu! Imi pare rău: eu, nu d-ta. (Aplause puternice şi repetate. Ilaritate).

Fireşte; eram eu pe banca aceasta.

Dar ce vroiţi să ziceţi?

Că era mai bine, dacă aşi fi fost mai inteligent, mai prevăzător, mai cuminte?

Da, ce dreptate aveţi, d-le Brătianu! (Ilaritate).

Şi de ce folos ar fi fiecăruia din noi, când ar fi mai cuminte! (Aplause îndelung repetate. Ilaritate).

Am făcut şi eu cât am putut. Şi mi-am pus toată sârguinţa, căci eu sunt cel puţin om sârguitor. Mi-am pus toate puterile, de cari dispun, slabe cum sunt! Un fel de

simţimânt de datorie, ca să implinesc sarcina ce mi-era pusă de împrejurări; atâta am putut face!

Dar oare cere Adresa să ne exprimaţi recunoştinţă?

Este vorba, cum era în alte state, de dotaţiuni, (ilaritate) pentru ca să vă ridicaţi astfel în contra noastră?

A cerut d. raportor dr. Istrati— şi-i mulţumesc pentru această rezervă—să se voteze vre-o singură vorbă de laudă pentru noi?

D-sa zice la sfârşit numai: «Recunoscători Tronului şi Naţiunei, încrezători în guvern.»

Nici măcar recunoştinţă nu ne arată!

Şi bine face! Căci atunci când vorbesc faptele, trebue să tacă cuvintele. (Aplause).

De! Am iscălit câţiva din noi tractatul din Bucureşti, pentru că eram aci, pe aceste bănci; l'am iscălit, dacă voiţi, ca nişte simpli grefieri! Trebuia să-i dăm autenticitatea. Dar alţii l'au făcut? D-voastră l'aţi făcut? (Ilaritate). Opinia publică l'a făcut? Nu este supă-

rare pentru aceasta! Mişcarea naţională l'a făcut? Foarte bine! Sunteţi mulţumiţi cum s'a făcut? Ei, să ne fie de bine! (Mare ilaritate. Aplause îndelung repetate. Ovaţiuni).

Dar este o inovaţie în această Carte verde.

In alte state se publică numai notele preschimbate, fireşte, nu toate.

In Germania nu se publică nici atât. Acolo este stat cu Constituţie, dar nu este stat parlamentar. In Germania sunt rapoarte scrise dela Ministru la Rege, dela Cancelar la Impărat. . Toată acţiunea internaţională mai importantă, conversatii diplomatice de oarecare însemnătate sunt scrise şi raportate Suveranului.

Şi când era vorba să alcătuesc Cartea Verde, se punea întrebarea, cum s'o fac pentru ca să îndeplinească scopul de a înfăţişa toate elementele, după care să se poată pricepe şi judeca acţiunea guvernului. Răspunderea o luasem întreagă şi trebuia să dăm Parlamen-

tului ocaziunea să constate clar cele ce s'au petrecut.

Dacă ne mărgineam numai la notele preschimbate, ar fi rămas necunoscută tocmai partea cea mai importantă a relaţiunilor, şi atunci ce sens mai avea publicarea?

M'am consultat cu funcţionarii ministerului de externe, printre cari sunt câţiva foarte pricepuţi, şi am căutat mijlocul cel mai potrivit ca din peste una mie de acte să putem alcătui o expunere aşa de clară în ceeace priveşte acţiunea guvernului, în cât şi cei ce ar dori să ne atace, ca onor. d-l Brătianu, şi cei ce ar vrea să ne susţină, să-şi scoată de acolo armele necesare.

Trebuie să recunosc, cu această ocaziune, că unul din cei mai inteligenţi colaboratori ai mei a fost directorul politic din minister, d-l Ioan Filiti, şi cred că unui bătrân ca mine îi va fi îngăduit să laude înaintea d-voastră pe un funcţionar tânăr, cu care a lucrat împreună.

Domnul Filiti, cu o muncă neobosită, a aşezat, a coordonat, a îngrijit tiparul şi a mai avut încă o

misiune de care vom vorbi îndată, pentru ca să răspund la o critică a onor. d-lui Brătianu. Dar mai întâi explicarea actelor trecute în Cartea Verde ca raportate M. S. Regelui. S'a petrecut odată, s'a mai petrecut a doua oară, s'a petrecut de multe ori câte un fapt, o comunicare, o conversaţie, o cerere verbală de o capitală importanţă, care nu venea sub formă scrisă, nu putea fi exprimată în note, dar care trebuia adusă la cunoştinţă Regelui şi apoi a Parlamentului. Spre pildă la pagina 97, cu data de 6 Aprilie, găsiţi următorul fapt raportat către Majestatea Sa:

A venit la mine d. Ristici, ministrul Sârbiei, şi mi-a vorbit de neînţelegerile Sârbilor cu Bulgarii, că Bulgarii nu s'au ţinut de angajamentul luat în tratatul de alianţă cu Sârbii şi d. Ristici m'a întrebat — însărcinat fiind de d. Paşici — care ar fi atitudinea noastră şi dacă am fi dispuşi să încheem cu Sârbia o alianţă defensivă contra Bulgariei. Această comunicare hotărîtoare, când vine Serbia, încă de

formă aliată cu Bulgaria, şi cere confidenţial ministrului român alianţa contra Bulgariei, înţelegeţi ce însemna pentru atitudinea noastră!

Este acest fapt, un fapt important pentru tot mersul politicei? Era bine să vi-l ascundem? Să nu figureze în Cartea Verde? Dar ce folos ar fi dacă l'aşi ascunde?

Pagina 102: Vine ministrul Greciei la 2 Mai şi face întrebarea, în numele guvernului elen, dacă suntem dispuşi a încheia o alianţă cu Grecia, „fiind că pretenţiunile bulgarilor devin ameninţătoare".

Va să zică, vine şi Grecia odată cu Serbia.

Eu am răspuns evaziv, fiindcă îmi era teamă că dacă le ziceam îndată: poftim, se folcseau de această bună dispoziţie a noastră spre a căpăta dela Bulgari ceeace le trebuia; şi noi să rămânem la o parte (aplause). Şi aceasta era o mândrie, d-le Brătianu, de a ne ţine în rezervă.

Faptul acesta nu trebuia să vi-l aduc la cunoştinţă? Un fapt carac-

teristic pentru mersul politicei noastre?

El era pe atunci aşa de confidenţial, în cât nu putea fi comunicat prin notă legaţiunilor noastre; el nu putea fi comunicat de cât Regelui.

Sunt State, cari nu sunt parlamentare, ca al nostru, în cari rapoartele despre asemenea lucruri importante se fac în scris către Capul Statului. M'am hotărît să le fac şi eu în scris, şi fiindcă n'am făcut un act cu „*Sire, Am onoarea. Sunt al Măriei Voastre prea plecat şi supus servitor*“.., ci am făcut un rezumat scris, l'am numit un fapt *raportat*, franţuzeşte *référé*, şi acum când nu mai e pericol, l-am introdus în Cartea Verde şi l-am publicat.

Dar cine vine să-'mi impute aceasta? Este oare Regele care zice: prea devii parlamentar? S'a mirat Regele de publicare? Din contră, publicarea e făcută cu autorizarea Lui.

Vine un deputat, un senator, şi încă liberal, şi-mi impută mie, că

într'o Carte Verde nu m'am mărginit la notele care se preschimbă intre diplomaţi, ci am spus mai mult, am spus şi acele convorbiri ale mele cu diplomaţii străini, cari au fost importante pentru mersul politicei noastre. Eu nu v'am ascuns lucrurile, v'am dat mai mult de cât se dă de obicei, de ce aveţi să vă plângeţi ?

A! dar se pune o altă întrebare : Care e sinceritatea şi autenticitatea acester acte ? Apoi toate rapoartele publicate în Cartea Verde, şi altele cari nu sunt publicate, sunt în mâna M. S. Regelui.

Pe cele nepublicate (sînt numai două) le veţi găsi în arhiva confidenţială a ministerului.

Va să zică : aceste rapoarte, făcute în scris dela ministru la Rege, sunt menite să vă arate tot firul desvoltării politicei noastre externe şi să vă explice, între altele, pentru ce mi-am putut permite să întrerup în Senat pe d. Brătianu şi să-i spun : Acum vine Trenul ! adică, acum vine spargerea blocului ! Nu puteam până atunci, cre-

deţi-mă, fără cea mai mare primejdie pentru ţară, să atacăm și pe Bulgari, și pe Sârbi și poate și pe Greci împreună ci așteptăm să ne vină momentul de a intra în Peninsula Balcanică ca introducători de ordine și pace. (Aplause).

Dar se face şi altă întâmpinare împotriva publicării celor raportate, că adecă prin ele aşi fi pus persoana Regelui în joc.

Ştiu că onor. d-nu Brătianu este tot aşa de convins ca şi mine, ca şi din norocire celălalt şef de partid, d-nul Take Ionescu, că nici unul din noi, nici odată, prin nici un act, prin nici un gând, nu a voit să atingă întru cât-va prestigiul sau inviolabilitatea Coroanei.

Va să zică fundamentul acesta, pe care v'aţi intemeiat argumentarea, ne este comun, şi aici nu încape multă discuţie.

Am publicat un raport al meu către Rege. Dar nu am publicat şi resoluţiunea Regelui, care nici nu e pusă pe asemenea acte. Prin urmare ele nu angajază şi nu pot angaja decât propria mea răspundere înaintea Parlamentului.

Din contră, aş dori ca ori cine din miniştrii, cari vor veni după noi, să-şi dea osteneala de a for-

mula înscris şi de a raporta Majestăţii Sale, ceia ce vorbéşte cu miniştrii străini.

Dar d. Brătianu a mai făcut şi a treia objecţiune, era cea mai tare. V şi aceasta

Când a venit d. Şebeko la 26 Decemvrie să-mi vorbească de intervenirea Rusiei, eu public în raport că i-am răspuns: trebue să iau întâiu ordinile Majestăţei Sale Regelui. Părea ca un paravan, care să mă acopere pentru a nu da un răspuns imediat.

Nu este destul de bine citat de d. Brătianu acel raport, trebue completat. Însuş d. Brătianu ne zicea : „noi naţionalii liberali la Corabia, când a venit Regele în fruntea armatei, l-am aclamat".

(Daţi-mi voie să adaog, că la Corabia erau şi ai noştrii cari l-au aclamat, căci armata este a Ţării întregì, şi nu a unui partid).

Aşa dar la Corabia l-aţi aclamat fiindcă este adevăratul cap al armatei. Foarte bine.

Dar din aceeaşi cauză am întrodus şi eu persoana Regelui în cele relatate despre întrevederea de la

26 Decemvrie cu d. Şebeko, fiind că în acel raport arăt tocmai comunicarea făcută d-lui Şebeko, că Regele era hotărît să ordone trecerea armatei peste Dunăre, ca să ocupe teritoriul reclamat, dacă d. Daneff nu relua tractările la Londra. De aceia am citat pe Rege, era aci vorba de un ordin militar.

De alt-mintrelea recunosc împreună cu d-nul Brăttanu, că ori ce amestec al Regelui în discuţiile partidelor este rău şi sunt gata a recunoaşte că or în ce parte veţi găsi un asemenea amestec provocat de mine, aveţi dreptate să-l condamnaţi. Dacă nu este bine să fie în cestiunile externe, unde M. S. Regele este cel mai cu autoritate reprezentant al Statului, necum in cestiunile interne (aplause). Spre pildă, la 1907, când liberalii au propus nişte măsuri pentru ţărani, nu era bine să tragă clopotele prin sate, în numele Regelui (aplause). Regele este inviolabil şi trebuie să stea în afară de luptele noastre!

Trec acum, d-lor, la observarea despre sinceritatea acestor acte.

Este în Cartea Verde publicată, la data de 8 Ianuarie, o mică notă în care se vorbeşte de insărcinarea ce mi-o dase Majestatea Sa de a vorbi cu fostul preşedinte al Senatului Iorgu Cantacuzino şi pe care am lăsat-o ca un omagiu adus unui bărbat, a cărui insemnătate s'a arătat nu numai cât a trăit, ci şi după moartea lui, fiindcă multe greutăţi nu s'ar fi ivit în partid dacă ar fi continuat să trăiască, (aplauze).

Ne mai fiind în viaţă ilustrul fost Preşedinte al Senatului, actul de la 8 Februarie nu-l poate controla de cât M. S. Regele.

Dar în afară de acest act, nu mai este nici un alt raport către Rege în care să nu fie dat şi altora controlul autenticităţei. Convorbirile de o importanţă oarecare cu miniştrii străini pot fi controlate prin raporturile acestor miniştri către şefii lor, în cât ceea ce stă aci raportat se găseşte şi în arhivele politicei internaţionale europene, prin urmare se poate controla. Oare, vă închipuiţi că se

va găsi vre-un ministru român, or cine ar fi el şi or cât de nepriceput ar fi, care să publice într'o carte verde că, spre pildă, a venit d-l Şebeko si mi-a zis cutare lucru care n'ar fi aşa, sau să spună că Prinţul de Fürstenberg a zis aşa şi să nu fie adevărat?

Dar s'ar expune să fie a doua zi desminţit de aceşti diplomaţi.

Insă d. Brătianu îmi mai impută, că am publicat convorbiri confidenţiale.

Apoi, d-le Brătianu, în privinţa convorbirilor intime şi confidenţiale, vă închipuiţi d-v. că eu am publicat Cartea Verde fără a fi întrebat pe aceia, despre cari este vorba într'însa? Atunci vă înşelaţi.

Tocmai pentru acest scop, înainte de publicarea Cărţei Verzi, d-l Lahovari, ministrul nostru la Paris, a revăzut împreună cu funcţionarii de la Externe toate actele destinate publicării, mai ales propriele sale rapoarte relative la politica franceză faţă de noi (căci d. Blondel era în congediu). Apoi am vorbit eu, personal, cu unii din diplomaţii străini

și am însărcinat pe d. Filitti să vorbească cu alții, și astfel au fost puși în curent cu tot ce s'a publicat în Cartea Verde relativ la ei, Prințul de Fürstenberg și Baronul Haymerle, d-l Schebeko, d. de Waldthausen, Baronul Fasciotti, d. Ristici. Și ministrul englez, Sir George Barclay a avut cunoștință de această Carte Verde, înainte de a fi publicată, și unele pasagii, cari le au părut lor incomode, au fost șterse. Astfel a rămas numai ceea ce e-rea necesar pentru pricepere și judecată.

Ce dovedește Cartea Verde? și cu aceasta am terminat. Care era politica guvernului?

La început, speram că Bulgarii vor înțelege că trebue să fie și cu România o înțelegere stabilită, îndată ce vor să facă schimbări teritoriale în Balcani.

Dar de ce nu ați spus clar ce vreți? Pentru că dacă spuneam Bulgarilor noi mai întâi ce vrem, și ei refuzau, trebuia să mobilizăm îndată și să-i atacăm, adecă să a-tacăm întregul bloc balcanic cu des-

aprobarea întregei Europe şi fară o pregătire suficientă a armatei. Preferam dar ca propunerile să vină de la ei. Alţii poate ar fi făcut altfel; dar ce puteţi cere de la noi este că ceeace am făcut, să fie o concepţiune clară şi consecventă, un gând, care dacă nu este unicul posibil, dar să aibă o noimă de priceput.

Aici ne-a vorbit d. Brătianu despre o confuzie periculoasă cu cererea noastră de intervenire adresată altor Puteri. Confuzia se face de cei ce nu deosebesc epocele şi obiectele cererii de intervenire.

Cum v'am spus, era în interesul nostru ca Bulgarii să înceapă fără ca să cerem noi, şi în acest sens am vorbit cu ministrul Rusiei şi cu ministrul Austro-Ungariei pentru ca prin intervenirea lor, să se priceapă la Sofia că Bulgarii trebue să ia iniţiativa.

Pe ce motiv? nu din complesenţă, nu ca drept de compensaţie sau din motive strategice. Dar pentru că tratatul de la Berlin era desfiinţat; în locul graniţei

stabilite de acest tractat, ne trebuia altă graniţă stabilită prin liberă înţelegere între noi şi Bulgari şi ne mai trebuia asigurarea Macedo-Românilor. Dacă o făceau Bulgarii de la sine, aceasta era o dovadă pentru noi, că este ascendenţa României destul de tare, pentru ca, fără să fi ameninţat şi numai cu simpla autoritate, să fi făcut pe un popor victorios să cedeze un teritoriu şi să ne recunoască drepturi în privinţa Macedo-Românilor. Ce erau câteva sute de chilometri mai mult sau mai puţin, în comparare cu această recunoaştere a prestigiului României, făcută de la început, de bună voie şi fără nici un sacrificiu din partea noastră ? Aceasta era în orice caz, la Octomvrie-Noemvrie, aşteptarea; la unii din noi, poate speranţa, la mine nu tocmai, dar posibilitatea unei înţelegeri paşnice între noi şi Bulgari, din iniţiativa lor.

Aşa dar enigma cu cele două intervenţii pe care nu o poate deslega d. Brătianu, se explică uşor din chiar Cartea Verde. Pentru a

noastră

feluri de

face pe Bulgari să înceapă ei cu propunerile, ne-am adresat, pe temeiul bunelor noastre relaţii atât cu Austro-Ungaria cât şi cu Rusia, la intervenirea lor, pe lângă guvernul din Sofia, pentru a sonda terenul. Dar odată ce, în urma acestor şi poate a altor interveniri, Bulgarii au şi intrat în tratative cu noi pentru graniţă şi pentru Macedo-Români, aceste tratative n'am vroit să fie conduse cu amestecul vre-unei Puteri străine, ci hotărâte numai după interesele proprii ale noastre, ca state independente. Va să zică, intervenţie pentru a ajunge la tratări între noi şi Bulgari, dar nici o intervenţie pentru a se amesteca cu interese hetorogene în aceste tratări.

A, că unele puteri vreau să învârtească termenii şi să afirme că, dacă au intervenit pentru ca sa facă pe Bulgari să înceapă, asta însemnează ca să intervină şi să hotărască cum să ne înţelegem cu Bulgarii, după ce au început, asta se poate! Dar noi n'am admis acest

lucru, şi când asemenea încercări s'au facut, le-am abătut.

Incepând Bulgarii vorba, — imi pare rău să o spui — delegatul bulgar, care nu mai este acum la guvern şi este aşa de combătut în propria sa ţară — dar trebue să o spui — era lipsit de sinceritate.

Dacă un reprezentant autorizat al unui partid adversar, poate, aici de pe tribună, să-mi spue mie în termeni parlamentari că este lipsă de sinceritatea în Cartea Verde, veţi admite să pot zice şi eu un asemenea lucru despre un adversar din altă ţară.

Da, lipsă de sinceritate la d. Daneff! Şi când d-l Daneff a început a se codi, aceasta era o atingere adusă României, şi atunci imediat Regele hotărăşte să treacă Dunărea, (26 Decembrie). In faţa acestei hotărâri Bulgarii au dat îndărăt şi au început tratativele la Londra.

Şi au adăogat şi vorba «Convention des plus larges»... Adică d-l Geşoff se juca de-a abilitatea.

Apoi noi in România suntem mai abili! (aplause).

Fireşte aveam să răspundem şi noi cu vorbe. Ne ziceau ei „convention des plus larges“, ziceam şi noi: ba bine că nu, avantage comerciale, pod peste Dunăre, împrumut ieftin.

Dar până când aceste tratări? Până când ne-am convins, după raportul d-lui Ghika de la Sofia, (4 Februarie 1913), că d. Gheşoff şi Daneff umblă cu subterfugii şi tergiversări şi nu se pot hotărî a da României ceeace i se cuvine.

Atunci, într'un moment critic, a intervenit mediaţiunea Europei, în destul explicată în Cartea Verde şi mai nainte în desbaterile Parlamentului. Rezultatul ei a tost protocolul de la St. Petersburg.

Insă când s'a iscălit protocolul de la Petersburg la 26 Aprilie, şi când vi l-am propus spre aprobare, aveam propunerea sârbo-greacă de alianţă cu noi, în contra Bulgariei, aceea care d. Brătianu n'ar fi voit să figureze în Cartea Verde (aplause).

Petersburg, Marile Puteri şi România! da! România nu este o

mare Putere, dar este şi ea o putere, o putere, care are conştiinţa de sine, putere care se reazimă pe un avânt naţional, care a uimit lumea; şi este o mai mare putere în micul său teritoriu decât unele Puteri în marele lor teritoriu (aplause).

Protocolul dela Petersburg! Avem să ne felicităm încă odată că partidul naţional liberal a făcut actul politic însemnat de a ne ajuta, a da adesiunea parlamentară la acel protocol. Astfel ne-am putut continua drumul până în momentul când a sosit trenul pe care îl aşteptam, (aplause) spargerea blócului balcanic, înalta misiune ca România să pună ordine şi să aducă pacea în Balcani, de astă dată aprobată de Europa întreagă în acţiunea sa.

D-lor senatori, atât aveam de zis şi dacă admiteţi politica noastră şi rezultatul ei, atunci, vă rog, votaţi proiectul de Adresă, aşa cum vi s'a prezentat (aplause prelungite).

